

Kunnskapsdepartementet

Dato: 20. mai 2016

Innspill fra Det humanistiske fakultet til humaniorameldingen

Innledning

Det humanistiske fakultet ved Universitetet i Oslo ser frem til Kunnskapsdepartementets Stortingsmelding om humaniora. Både i Norge og i andre land har de humanistiske fagenes plass og oppgave i kunnskapssamfunnet vært gjenstand for debatt, til dels med sterk kritisk eller selvkritisk innretning. Vi er tilfreds med at Kunnskapsministeren har erklært at stortingsmeldingen ikke skal handle om hvorvidt humaniora har en legitim og viktig plass i samfunnet, men om hvilke nye og gamle oppgaver humaniora skal ha i fremtidens kunnskapssamfunn.

Humanvitenskapene har en kompetanse som ingen andre kunnskapstradisjoner besitter. Humanistisk forskning skaper kunnskap på viktige områder som andre vitenskaper ofte lar ligge: de lange tidslinjene i historie, religion, språk, estetikk, filosofi og etikk. Humaniora fortolker og forteller - og fortolker og forteller en gang til. Denne stadige refleksjonen er et grunntrekk ved humanistisk læring, som våre forskere utøver og som våre studenter innlemmes i. Humanioras forskning er både fortolkende og evidensbasert kunnskap om de faktiske hendelsene.

Denne kunnskapen kan brukes til en rekke formål i samfunnet. De kulturmøtene som i dag i stadig større grad finner sted, aktiverer verdssystemer av religiøs, kulturell og moralsk art. Humanistisk kunnskap om andres og egen kultur og historie åpner for alternative perspektiver, bidrar til å utvikle nye begreper, og skjerper evnen til å tenke kreativt og øve kritikk, så vel som selvkritikk. Dette er viktige bidrag til demokratiske verdier som åpenhet, innlevelse og kritisk perspektiv.

Spørsmålet om hva det er som holder samfunn sammen er påtrengende i dagens virkelighet. Humaniora analyserer hvordan ulike individer og grupper både i Europa og i verden for øvrig har argumentert for ulike modeller for hva som utgjør samfunnets lim. Humanistisk forskning viser også hvordan disse ulike modellene og argumentene er i spill, korrelerer eller er konflikt i dagens globale virkelighet.

Mange spør seg: Hva er identitet? Hvordan vil demografiske forskyvninger påvirke kulturen og etikken? Humaniora utforsker hvordan myter, etikk, fortellinger og ideologier skapes.

De humanistiske fakultetene forvalter og utvikler både nasjonal og transnasjonal kunnskap. Her skal innfris både forventninger til å utvikle kunnskap om norsk samtidshistorie som pedagoger kan ta i bruk for

Postadresse: P.b. 1079 Blindern, 0316 Oslo

E-post: postmottak@hf.uio.no

www.hf.uio.no

utviklingen av norsk barnehage og forventninger om å løse samfunnsutfordringer med en bred internasjonal horisont, som luftforurensning og politisk endring i Kina.

HF som universitetsfakultet skal sørge for at humanistisk kompetanse treffer det øvrige samfunnets behov gjennom å gjøre strategiske valg og legge rammer for utvikling av forskning og undervisning.

HF ved UiO i et nasjonalt institusjonslandskap – noen erfaringer

HF i Oslo er det desidert største – og på flere felter beste – og mest sammensatte humanistiske fagmiljøet i Norge.

Det humanistiske fakultet, Oslo

- 800 ansatte
- 6000 studenter
- 70 fag
 - Ca 40 språk
 - 20 vi er alene om
- 38 studieprogram
 - 76 studieretninger
- 18 årsenheter
- 2 SFF: CSMN og MultiLing
- Verdensledende miljø
- ERC
- Toppforsk
- Prioriterte fagområder:
 - 3 tematiske satsninger
 - 10 fag
 - 2 masterprogram:
 - Nordic Media
 - Arkeologi
- UiO:Norden, en av UiOs tverrfakultære satsninger

Det er en situasjon som gir mange strategiske muligheter, men også noen utfordringer. Bredden i HF's kompetanse gjør at vi fremfor mange andre miljøer kan sette sammen forskningskompetanse og undervisningstilbud på nye måter i møte med samtidens og fremtidens behov. Nyere eksempler fra UiO er tre tverrfakultære forskningssatsninger rette mot [livsvitenskap](#), [energi](#) og [den nordiske modellen](#). Forskjellige fagmiljøer fra HF deltar i satsningene, i nye konstellasjoner med fag innen- og utenfor HF. Samtidig kan fakultetet gjøre mer for å forløse potensialet. På kort sikt ser vi for oss et bevisstgjørings- og kulturbyggingsarbeid.

Det er også en utfordring at vi har en rekke fag i vår portefølje som vi er alene om å ha i Norge. Språkfag som er viktige som grunnlag for annen forskning er sentrale her. Et samarbeid for å styrke disse fagene kan ikke ha Norge som horisont, men andre land, særlig kanskje i Norden. Å legge til rette for at slikt samarbeid kan skje, fordrer også politiske grep som én enkelt institusjon ikke rår over. Det kan f.eks. være behov for reglementsendringer eller andre økonomiske rammevilkår for institusjoner og studenter.

Med dagens finansieringsmodell er det er kostnadskrevenende å opprettholde en rekke HF-fag med liten eller sviktende studentrekruttering. Det gjelder ikke minst mange av språkfagene. Utfordringer knyttet til redusert fremmedspråkskompetanse ved universitetene er ikke bare en utfordring for humaniora, men for

hele samfunnet: Innenfor utdanningssystemet, presse, media, kultursektoren, offentlig forvaltning og næringsliv. Politisk vilje til å opprettholde den språkfaglige bredden ved HF vil måtte uttrykkes gjennom en anerkjennelse av at språkfag er dyrere enn dagens finansieringskategori skulle tilsi, og at dette vil bety en økt nasjonal tildeling til humaniora. Vi ser på det nasjonale fakultetsmøtets arbeid med den nasjonale fremmedspråksstrategien som et viktig steg i å avklare institusjonenes ansvar og ressurser og som grunnlag for politiske prioriteringer.

Det har gjennom flere år vært politisk fokus på såkalt SAK-samarbeid i vår del av UoH-sektoren: Institusjonene ble oppfordret til å finne modeller for samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon om konkrete fag. Erfaringene fra SAK-prosessene for humaniora var at den frivillighetslinjen som lå til grunn, har gitt få resultater, og prosessene har til dels vært ledsaget av sterkt polariserte offentlige diskusjoner og konflikter. Arbeidsdeling forutsetter at studentene flytter på seg, og våre undersøkelser tyder på at det gjør de i liten grad.

Vi viser til rapporten «SAK i humaniora 2010-2014: Erfaringer og anbefalinger» som ble levert Nasjonalt fakultetsmøte for humaniora i 2014. Der heter det blant annet om vanskene med arbeidsdeling og konsentrasjon at:

«Samtidig skjer det strukturelle endringer i sektoren som fører til konsentrasjon, lokalt prioriteringsarbeid løper parallelt med det nasjonale og det er vanskelig å skille de ulike prosessene fra hverandre.

Den største hindringen for å få til arbeidsdeling og konsentrasjon har ligget i at de deltagende institusjonene er autonome, og reelt befinner seg i et konkurranseforhold der de kjemper om noen de samme ressursene og studentene.»

**Fagportefølje i endring:
Musikkteknologi og
musikkognisjon**

To førsteamanuensisstillinger i musikkvitenskap kombinert med informatikk og psykologi ble lyst ut i 2016.

Stillingene ligger på tvers av fag- og fakultetsgrenser, for grenseoverskridende forskning og undervisning.

Rapporten konkluderte med at «basert på erfaringene med SAK-prosjekter må arbeidet framover organiseres på en annen måte – med klarere forpliktelser, større tilknytning til administrasjon og en sterkere strategisk forankring ved institusjonene.» Den nåværende fakultetsledelse ved HF i Oslo ønsker å bidra til at de nasjonale ressursene til humaniora anvendes på forsvarlig vis. Vi mener at institusjonene må gjennomføre prioriteringsprosesser og fagutvikling internt, samtidig som det føres en mer forpliktende nasjonal dialog om samarbeid.

I tanken om «Norgesnett» fra 1980-tallet forpliktet institusjonene seg til en viss fordeling av faglig spesialisering eller fordypning. Vi er skeptiske til en automatisk fordeling av ansvar for fagområder fordi en slik fordeling vil sementere

faggrenser heller enn å sikre nyutvikling og dermed originalitet. Ved HF har vi f.eks. over en tiårsperiode arbeidet systematisk med stillingsplaner som et verktøy for å utvikle fag. Et sentralt mål i denne sammenheng har vært å fornye fagporteføljen gjennom å etablere en kultur for at en avgang i en stilling ikke automatisk medfører en ny stilling med samme fagprofil, slik den tidligere hjemmelspolitikken skapte tradisjon for. Dette arbeidet må sikres kontinuitet i fakultets- og instituttledelse.

Det kan også være en mulighet å knytte KDs nye utviklingsavtaler med institusjonene mer spesifikt til arbeidet med nasjonalt ansvar for utvikling av fagporteføljene. Her vil institusjonenes egne prioriteringsprosesser kunne være et sentralt element. En annen mulighet er at Det nasjonale fakultetsmøtet brukes som en mer forpliktende dialogarena mellom departement og fakultetene.

I tiden framover ser vi for oss en utvikling av virksomheten preget av

- Et utdanningsfelt med mer differensiert studentmasse, større fleksibilitet for f.eks. opptak, studieløpenes lengde og utviklingen av porteføljen, og endring av regelverk i retning av å øke kravene til progresjon slik at studieretter kan inndras tidligere.
- En større grad av bevisstgjøring og kulturbygging rundt hvordan humanistisk forskning bidrar til å løse store samfunnsutfordringer.
- Større grad av tverrfaglighet mellom humaniora og andre fagfelt i både forskning og utdanning.

Fagintern relevans

Forskningen fra HFs fagmiljøer kommer ut i anerkjente kanaler, våre ansatte får attraktive gjesteprofessorater, vi rekrutterer i en skarp internasjonal konkurranse og våre studenter kommer inn på prestisjestudier. Mens fakultetets fagmiljø i medievitenskap for tredje år på rad er blant de 50 høyest rangerte hos QS World University Ranking, var filosofi årets klatrer i samme ranking i fjor. Lingvistikkmiljøet i SFF-et MultiLing var blant de 5 miljøene ved UiO som mottok regjeringens bevilgning til å utvikle verdensledende miljø.

HF i Oslo har lenge skåret høyt på bevilgninger i NFRs frie konkurransearena. Det har gitt grobunn for gode resultater i de nasjonale arenaene for vitenskapelig eksellens, SFF og Toppforsk. På begge arenaer hevder humaniora seg. Fakultetet gjennomfører siden 2006 hvert femte år en intern prosess med [faglige prioriteringer](#). En generell erfaring er at vi gjennom dette har bygget opp en struktur og en prosedyre for å gjøre viktige prioriteringer. Det er også mulig innenfor denne strukturen å diskutere parametrene for hver ny prosess. Et av fakultetets mål med prioriteringene er å sikre at vi har miljøer med tilstrekkelig størrelse og kraft til å kunne nå opp i konkurransen om SFFer og EU-midler. Som et resultat av disse prosessene kanaliseres ekstra midler til de sterkeste miljøene. De faglige prioriteringene er basert på aksepterte og gjenkjennelige parametre for akademisk kvalitet og potensial (publisering, ekstern prosjektfinansiering (herunder tildeling av elitebevilgninger), forskerutdanning, dokumentert og langvarig forskersamarbeid). Slike prioriteringsprosesser er et viktig redskap for utviklingen av forskningsstyrken ved fakultetet. Vi vil

fortsette med prioriteringer basert på slike parametere i årene som kommer. Da vil vi også måtte vurdere om parametrene må spisses for strengere prioriteringer.

Prioriteringsprosessene er imidlertid ikke alene drivere for fagutvikling, og vi vil hele tiden vurdere hvordan prioriteringene skal gjennomføres og hvordan prosessene innrettes. Studentteterspørsmål, eksternfinansiering og arbeidslivets behov for studietilbudet er tre andre viktige drivere. I fagutviklingen går dermed fagintern relevans og samfunnsrelevans over i hverandre.

I HF's stillingsplaner de siste 10 årene har forskningsstyrke og faglige prioriteringer ligget som et grunnleggende prinsipp. Ved siste revisjon i 2013 var også studiekvalitet et vesentlig element i de faglige prioriteringene. Undervisningsbehov reflekteres i stillingsplaner f.eks. ved at studiepoengsproduksjon anvendes som kriterium i prioritering av stillinger, og ved at undervisningsstillinger uten forskningsplikt anvendes i noe større grad enn før.

Inntil videre har uttellingen for EU-søknader vært dårligere enn på den nasjonale konkurransearenaen. HF i Oslo har derfor vedtatt en strategisk satsning på et utvalg forskere som over en periode på fem år skal skaffe seg en nødvendig erfaring for å kunne nå opp i denne sammenhengen. Målgruppen er unge, lovende forskere med fast, vitenskapelig stilling som oppfyller kriteriene for å søke ERC Starting Grant eller ERC Consolidator ved programmets avslutning i 2020. Satsningen har flere av de samme elementene som NTNUs stjerneprogram.

HF er inne i et generasjonsskifte. Vi er i økende grad attraktive for svært godt kvalifiserte utenlandske forskere. Til to førsteamanuensisstillinger i filosofi i 2015 var det f.eks. 122 søkere, hvorav en stor andel

Nytilsatte	2015	Kvinneandel	Internasjonal rekruttering
Førsteamanuensis	28	40%	53%
Universitetslektor	2	0%	50%
Stipendiat	23	43%	39%
Postdoktor	26	65%	46%
Professor II/ førsteamanuensis II	20	40%	55%
Forsker	5	80%	20%

med imponerende internasjonale CV. Alle vitenskapelige stillinger utlyses internasjonalt, og fakultetet har nådd sitt strategiske mål om minst 30 % tilsatte med utenlandsk doktorgrad i alle vitenskapelige nytilsetninger. Fakultetet har foreløpig ikke tatt i bruk innstegsstillinger. Strategisk rekruttering og internasjonalisering bidrar til endring av fagutviklingen. Dette krever både strategiske grep og vilje til endringer over tid. Et eksempel på slik endringsvilje er f.eks. fagmiljøet i historie ved HF i Oslo. Etter at NFR-evalueringen av

historiefaget i 2008 påpekte at faget var sterkt nasjonalt orientert, har fagmiljøet målrettet rekruttert internasjonalt og oppretter nå et nytt engelskspråklig masterprogram i moderne internasjonal og transnasjonal historie.

Økende internasjonal konkurranse stiller våre kandidater overfor en ny konkurransesituasjon. HF har over lengre tid arbeidet for å knytte stipendiater til aktive forskningsmiljø. Gjennomføringstiden for våre kandidater har samtidig gått ned. Systematisk bruk av medveileder, ofte fra en utenlandsk samarbeidsinstitusjon og økonomisk støtte til språkvask og publisering av ferdig avhandling på internasjonalt forlag er tiltak for å øke den internasjonale konkurranseevnen til kandidatene.

Siden indikatoren for publikasjonspoeng ble utviklet har HF arbeidet strategisk med økt internasjonal publisering på nivå 2. Økonomiske insentiver som lokal videreføring av småforskordningen og å knytte aktiv publisering til forskningstid har vært blant virkemidlene. Vi tillater oss i denne sammenheng å kommentere konsekvensene av arbeidet som er utført med tanke på å utvikle en mer fagnøytral publiseringssindikator. Det framgår av det nasjonale publiseringsutvalgets [rapporteringsinstruks for Cristin](#), at dette målet er nådd. For 2015-publiseringen har vi for UiOs del sett at HF som etter den gamle utregningsmodellen lå blant de øverste av fakultetene når det gjaldt publikasjonspoeng, nå er det eneste fakultetet med en negativ prosentendring på en skala med markante positive utslag for Medisin og MatNat. Vi ser at det er utfordringer knyttet til den nye utregningsmodellen som vi vil diskutere i våre fagmiljøer.

En siste kommentar til den nye modellen for publiseringssindikatoren er den erklært ønskede konsekvensen at det er større vanskeligheter enn før med å bruke indikatoren på individnivå. Vi mener dette fratår lederne ved fakultetet strategiske verktøy for å utvikle publiseringsskulturen, jf det vi ovenfor har skrevet om insentiver.

Som styringsdokument for fagutvikling gir Langtidsplanen for forskning og utdanning viktige rammebetingelser. I den praktiske forskningsvirksomheten ser vi at konvergens mellom vitenskapstradisjoner utgjør en stadig større del av forskningen. UiOs forskningssatsninger Livsvitenskap og Energi er klare eksempler på forskningsfelt som for ikke lenge siden ble regnet som rent medisinsk-naturvitenskapelige, men der nå HUMSAM er en naturlig aktør. Vi ser ikke at denne fagutviklingen er reflektert i Langtidsplanen. At humanistisk forskning er så godt som fraværende i planen, er

Et bilde viser ikke hva vi tenker

Røntgen, MR og ultralyd gjør det mulig å se mennesker på innsiden. Men hva kan bildene egentlig fortelle?

I det internasjonale prosjektet «Picturing the brain: Perspectives on neuroimaging» har forskere spurt hvordan bildene bidrar til å utvikle kunnskap om hjernen, både i forskning, kirurgi og i samfunnet.

Mer om hvordan humaniora bidrar til livsvitenskap, se [UiO: Livsvitenskap](#).

et dårlig signal og svekker planen som styringsmål for vår virksomhet.

HF i Oslo mener at humanioras faginterne relevans kan styrkes gjennom:

- UH-institusjonenes egne prioriterings- og fordelingsprosesser med målrettet kvalifisering mot EU-midler.
- Målrettet rekruttering av internasjonalt høyt kvalifiserte kandidater.
- Bedre styringssignaler i en revidert Langtidsplan for forskning og utdanning som inkluderer humaniora også med vekt på utvikling av vitenskapelig konvergens.

Samfunnsrelevans

Forskning og utdanning ved universiteter og høyskoler reflekterer utviklingstrekk og utfordringer i samfunnet. Humanistiske fag gir relevant innsikt i motivasjonene og konsekvensene av menneskelig interaksjon. God samhandling krever kunnskap og innsikter. Ansatte ved HF har lenge formidlet kunnskap gjennom lærebøker, kronikker og større populærvitenskapelige verk. De etterspørres som eksperter i media ved begivenheter nasjonalt og internasjonalt. HF-forskere bidrar med over 6000 artikler som fagansvarlige på Store norske leksikon. Humaniora ligger høyt på artikkel-listen hos SNL, og HF-forskernes artikler ble lest over 2 millioner ganger i 2015. Siste skudd på stammen av formidlingskanaler fra HF er norgeshistorie.no. Ved HF i Oslo kan vi også gjennom eksemplene på humanioraforskningens samfunnsrelevans som er sendt inn i forbindelse med HUMEVAL dokumentere overraskende mange konkrete eksempler på hvordan våre forskere bidrar til å endre holdninger og praksis i det norske samfunnet. Blant de mange eksemplene finner vi også en rekke på områder som normalt ikke forbinder med humaniora. Blant disse kan vi nevne innvirkning på policy og lovgivning, app-er med datasimuleringer, eller bidrag til forståelse av sykdom og verktøy i diagnosebruk.

Gjennom denne prosessen har vi bygget opp et godt grunnlag av slike eksempler, som vi planlegger å jobbe videre med både internt og eksternt for å bygge en kultur rundt humanioras samfunnsrelevans.

Det er en kjensgjerning at de store samfunnsutfordringene ikke følger fag- eller fakultetsgrenser og at tverrfaglighet derfor er viktig for samfunnsrelevans. Et punkt vi opplever som uheldig er at behovet for tverrfaglig forskning i svært liten grad reflekteres i departementets eller NFRs styringsdokumenter. Regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning kunne f.eks. i en helt annen grad lagt et tverrfaglig perspektiv til grunn for å utnytte faglig konvergens. Samarbeid og tverrfaglighet

UiO:Norden (2016-2023) skal gi ny kunnskap om de nordiske landenes historiske forutsetninger, utfordringer, paradokser og framtidsmuligheter.

3 av 11 forskergrupper er igang:

- [Renewing the Nordic Model \(REN\)](#)
- [NoWeDe - Nordic Welfare Developments](#)
- [Offentlighet og ytringsfrihet i Norden, 1815-1900](#)

understrekes også av flere av de andre fakultetene ved UiO, som Det juridiske fakultet, Det utdanningsvitenskapelige fakultet og Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, i deres innspill til Humaniorameldingen. UiOs tre store forsknings-satsinger: UiO: Livsvitenskap, UiO: Energi og UiO: Norden er eksempler på vellykket tverrfaglig perspektiv og gode utgangspunkt for fortsatt samarbeid på tvers av fagtradisjoner og fakultetsgrenser.

En stadig større del av den eksternfinansierte forskningen er utfordringsdrevet. Utlysningene definerer «store spørsmål» som folkevalgte og myndigheter vil at forskerne skal finne svar på: klima, miljø, sikkerhet, migrasjon, integrasjon. Særlig gjelder dette det europeiske forskningsprogrammet Horisont 2020, som skal bidra til å styrke Europa politisk og økonomisk. Men økonomi og innovasjon kan ikke løse Europas utfordringer alene – Europa handler også om kultur, demokrati, minner og historie. Vi ser at migrasjon vil være en viktig samfunnsutfordring de kommende årene. HF har fagmiljøer som har spisskompetanse innenfor kulturforskning som kan vise seg å være av stor strategisk betydning.

Migrasjonsbølgen fra Asia og Afrika er en av hovedutfordringene europeiske samfunn står overfor i årene som kommer. Denne bølgen drives av flere faktorer: store forskjeller i inntekt og levekår mellom Europa og andre verdensdeler, politisk, religiøs og etnisk undertrykkelse og diskriminering i de landene folk forlater, og terror og omfattende krigshandlinger i flere land. Ingen av disse faktorene vil forsvinne fort.

Migrasjonsbølgen er en del av et større bilde der verden er i svært rask endring: det økonomiske tyngdepunktet flyttes i retning Asia, og Europas nærområder er preget av store politiske rystelser som flere steder har utløst omfattende krigshandlinger. Humanistiske forskningsmiljøer i Norge har viktig kompetanse på forståelsen av hvordan samfunn reagerer stilt overfor omfattende endringer, ikke minst i Europas egen historie. Denne kompetansen er viktig å mobilisere når Norge skal forme sin respons i forhold til de pågående endringene.

Spesifikt i forhold til den samfunnsutfordringen migrasjonsbølgen utgjør er flere humanistiske innsikter sentrale:

- Forståelse av samfunnsmessig og politisk utvikling i regionene flyktningene kommer fra, særlig Midtøsten, Nord-Afrika og Sør-Asia, samt i de europeiske transitt- og mottakerregionene som berøres sterkest av inn-migrasjon.
- Innsikt i kultur og religion (og kulturell og religiøs utvikling) i de samme regionene.
- Forståelse av særtrekk ved de europeiske/vestlige samfunn og kulturer som er målet for migrantene.
- Innsikt i dynamikken rundt møter mellom ulike kulturer; herunder hvordan norske (og europeiske) identitetsoppfatninger har blitt formet over tid, hvordan elementer i dem mobiliseres og omformes i møte med migrasjonsbølgen, og hvilke narrativer som dannes.

Det som kjennetegner humanistisk forskning i denne sammenheng er at den er basert på språkkunnskap, på felterfaring fra de aktuelle regionene og solide nettverk der, og på innsikt i historie, religion, kultur og politikk. Dette gjør forskerne i stand til å produsere «tykke» og derfor virkelighetsnære beskrivelser av utviklingen. Slike beskrivelser og analyser er avgjørende for å kunne forme, og vurdere sannsynlige virkninger av, så vel utenriks- som innenrikspolitiske tiltak for å møte situasjonen.

De samme kvalitetene gjør for øvrig humanistiske miljøer særlig egnet som tyngdepunkt for tverrfaglig forskning i forhold til denne utfordringen.

Representanter for Nasjonalt fakultetsmøte for humaniora ble i møte med politisk ledelse i KD 17. mars bl.a. spurt om hvordan en drømmeprogramplan i Forskningsrådet ville se ut, og hvordan den kunne blitt til. En drømmeprogramplan sett fra et humaniorasynspunkt ville i forhold til migrasjonsbølgen fokusere på tre tema:

- Drivkreftene som skaper migrasjonen; den politiske, samfunnsmessige og økonomiske utviklingen i områdene migrantene kommer fra. En grundig forståelse her vil være avgjørende for å kunne forme en formålstjenlig innsats i «nærområdene» som kan redusere migrasjonens omfang.
- Historiske og kulturelle særtrekk i de vestlige/europeiske samfunnene som gjør dem attraktive som destinasjon for migrasjon.
- Muligheter og konfliktlinjer i kulturmøtene her hjemme, som bakgrunn for å forme gode mottaks- og integreringstiltak.

Hvis en samfunnsutfordring med så tydelige åpninger for humanistiske perspektiver som migrasjon settes på det europeiske forskningskartet, håper vi at *Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning* revideres i tråd med dette. Vi mener at også dagens satsingsområder hav, klima, miljø, muliggjørende teknologi, fornying i offentlig sektor, bedre velferds-, helse- og omsorgstjenester, og et innovativt og omstillingsdyktig

Midtøstenstudier ved HF, Oslo

Forskningen på språk, kultur, historie og politikk i Midtøsten har gjennom de siste 25 årene lagt grunnlaget for økt forståelse for regionen i ulike deler av det norske samfunnet. Fagmiljøet driver utstrakt offentlig deltakelse og kunnskapsspredning gjennom media, populærvitenskapelige bøker, oversettelse av litteratur, kunnskapsgrunnlag for politiske beslutninger, dialogarenaer, ukentlige seminarer med deltakere blant journalister, ansatte i forvaltningen (utenriks, forsvar), NGO-er, organisasjoner som jobber med immigrasjon osv. Flere hundre studenter er utdanning og bidrar med kunnskap i ulike deler av samfunnet. Forskningen har bidratt til å sette det norske samfunnet bedre i stand til å ta imot immigranter fra regionen og til at den norske integreringspolitikken har vært mer vellykket enn i Sverige og Danmark.

næringsliv behøver humanistiske perspektiver og humanistisk ekspertise. Innovasjon er viktig for å skape nye løsninger på fremtidens problemer, og et relevant eksempel på humanioras relevans.

Det er altså snakk om nyvinning satt i system, fortrinnsvis en nyvinning som leder til noe bedre enn det som har vært. Her mener vi at de humanistiske fagene spiller en helt sentral rolle.

Hvis vi starter med en utvidet forståelse av innovasjonsbegrepet, er humanioras relevans åpenbar. Det er ikke mulig å tenke seg større endringer i hvordan vi lever, interagerer, opptre og kommuniserer uten at kultur, kunst og språk er integrert. Nettsider skal oversettes og forstås på alle språk. De etiske problemene knyttet til nye medisiner må diskuteres. Den kulturelle forståelsen av hvilket land man lanserer sitt produkt i må bygges opp. Her sitter de humanistiske fagene med nøkkelen til suksess. Vi skal være de første til å medgi at vi her selv må bli flinkere til å kommunisere vår påvirkningskraft.

NEPORUS: Nye politiske grupper og den russiske staten

Forskning og kunnskapsutvikling i Norge på

- Utviklingen i det russiske rettsvesenet, sivilsamfunnet og betydningen av sosiale medier i samfunnskommunikasjon.
- Strukturendringer og endringer i restriksjoner og politiske signaler.

Selv hvis vi bruker en snever definisjon av innovasjonsbegrepet mener vi at de humanistiske fagene kan og bør ha en større rolle i fremtiden.

Tagger for det norske språket

- Utviklet av Tekstlab, UiO
- Anvendt i Microsoft Office.
- Eies av Microsoft, men taggeren kan brukes fritt og gir grunnlag for videre kommersiell utvikling.
- Brukes i oversettersystemene NYNO (kommersielt) og Apertium.

Patenter, produktutvikling og kommersialisering har ikke tradisjonelt hatt et stort fokus ved HF, men det er mange (overraskende) eksempler på at humanistiske forskere har vært involvert også i denne typen innovasjon.

Teknologiutvikling er et eksempel på hvor viktig det er at humanistiske perspektiver kommer inn. Det gir ikke mening at fremtidens menneske-maskin-interaksjon bare utvikles med utgangspunkt i maskinens begrensninger. Selvfølgelig må kunnskapen om det menneskelige komme inn for å få til reell

nyvinning. Her må vi berømme blant annet NFRs VERDIKT-program for å tenke større om

teknologiutviklingen, hvor humanistiske perspektiver og arbeidsmåter ble inkorporert. Reell tverrfaglighet er nøkkelen til vellykket innovasjon, men da må være politisk vilje for å tenke utenfor de vante rammene. Vi er overbevist om at humaniora kan spille en positiv rolle her, uten at de humanistiske fagene behøver å gi avkall på sin egenart.

Gjennom flere typer samlinger har humanistiske fagmiljøer bidratt med infrastruktur til det norske samfunnet, i form av ordbøker, kulturminner mm. Det koster å drive slike samlinger på forsvarlig vis, men i vår finansieringsmodell er det ikke avsatt slik finansiering. I flere år har derfor fakultetet finansiert samlinger utenom departementets og institusjonens finansieringsmodell. Det har betydd omfordeling av ressurser bort fra den aktiviteten fakultetet er finansiert for å utføre, og flere av instituttene på fakultetet har som følge av dette valgt å utvikle samlingsvirksomheter. Dette har som departementet er kjent med også medført kostnader – som må dekkes i rammen til den aktiviteten fakultetet er finansiert for å utføre.

Norsk Folkeminnesamling, en nasjonal og internasjonal kildesamling der deler av materialet er på UNESCOs verdensarvliste, er foreløpig i UiOs eie. En liten del av materialet er digitalisert. Fakultetet har gjennomført et forprosjekt om muligheter for ytterligere tilgjengeliggjøring gjennom digitalisering og nye måter å gjøre store mengder materiale tilgjengelig for forskning og formidling. Vi vurderer samlingen som et aktuelt felt å videreutvikle samarbeid med realfagsmiljøer innenfor stordata. Vi mener at stortingsmeldingen bør drøfte en nasjonal strategi for samlingsvirksomhet. Vi bidrar gjerne til diskusjonen.

Fakultetet vil arbeide for at forskning og undervisning ved fakultetet i noe større grad dreies mot å løse bestemte utfordringer. Vi er likevel i hovedsak finansiert av basisbevilgningen og skal levere grunnforskning og bred utdanning. Alle bør ha – og får gjennom formidling og utdanning - del av denne kunnskapen.

HF i Oslo mener at humanioras samfunnsrelevans kan styrkes gjennom:

- Bedre styringssignaler i en revidert Langtidsplan for forskning og utdanning som inkluderer humaniora.
- Utarbeidelsen av en nasjonal strategi for samlingsvirksomhet i UH-sektoren.
- Intensivert innsats ved UH-institusjonene for å øke bevisstheten internt og eksternt om humanistisk forsknings samfunnsrelevans med utgangspunkt i HUMEVAL.

Arbeidslivsrelevans

Fakultetet skal til enhver tid gi kandidatene som uteksamineres

- en klar forståelse av egen kompetanse og dens relevans i arbeidslivet
- en kompetanse arbeidslivet også utenfor UH-sektoren etterspør

Humanistiske kandidater trenes og prøves i ferdigheter som analyse, kritisk tenkning, kommunikasjon, og det å se nye sammenhenger. Disse ferdighetene er sentrale innenfor en rekke bransjer i arbeidslivet og setter våre kandidater i stand til å omstille seg. Kandidater fra humanistiske utdanninger innehar innovative ferdigheter som samfunnet trenger og vil trenge mer av i framtiden, og dette er ferdigheter som bør styrkes/videreutvikles.

Våre kandidaters ferdigheter faller i stor grad sammen med de fire kompetanseområdene Ludvigsen-utvalget (NOU 2015:8) identifiserer som grunnlag for framtidens skole for å møte et mer mangfoldig samfunn med høy grad av kompleksitet, rask endringstakt og et kunnskapsbasert og internasjonalt arbeidsliv: 1) fagspesifikk kompetanse, 2) kompetanse i å lære, 3) kompetanse i å kommunisere, samhandle og delta og 4) kompetanse i å utforske og skape. Dette vil sikre samfunnet gode borgere som bidrar på samfunnsarenaer og arbeidstakere som bidrar til problemløsning, kreativ utvikling og innovasjon.

Det å tilpasse innhold i et studietilbud og porteføljen til samfunnsbehov og arbeidslivets behov er et kontinuerlig arbeid og helt nødvendig når vi ser på framskrivninger av antallet akademikere og fremtidige behov i norsk arbeidsliv.

Arbeidslivrelevans for studentene våre er et felt hvor HF har jobbet lenge, metodisk og lagt ned betydelige ressurser. En styrking av dette feltet handler om utvikling av studietilbud som er relevante for samfunn og arbeidsliv, men også om å vise og informere søkere, studenter og potensielle arbeidsgivere om dets relevans. Dette gjøres på flere måter, gjennom [karriereveiledning](#), kurs i samarbeid med Karrieresenteret og vi har også [intervjuet tidligere studenter](#) som med HF-utdanningen har lyktes

profesjonelt. Disse intervjuene eksemplifiserer kobling mellom kompetanse og ferdigheter tilegnet gjennom studiene og krav i arbeidslivet, og brukes aktivt ikke bare rettet mot studenter, men også mot potensielle søkere. Vi bruker aktivt resultater fra arbeidsgiver- og kandidatundersøkelser for å informere studenter og for å kunne gi kunnskapsbasert veiledning. Slik vil studentene få en klar forståelse av egen kompetanse.

HF-studenter i praksis

Studiepoenggivende praksisemner på:

- 4 bachelorprogram
- 10 master program

Siden 2006 har 558 studenter benyttet seg av tilbudet om integrert praksis (180 på bachelornivå og 364 på masternivå).

Mer om praksisemnene på HF:

<http://www.hf.uio.no/studier/karriere/praksis/index.html>

HF har i 2015-2016 som et pilotprosjekt utført en kartlegging av bransjer som er aktuelle arbeidsgivere for våre kandidater¹. Formålet med kartleggingene har vært å gi institutter og fakultet et kunnskapsgrunnlag for målrettet kontakt og samarbeid med eksterne aktører. Et funn fra kartleggingen av kulturbransjen er ønske og behov om samarbeid, spesielt praksis. Blant funnene er at faglig kompetanse og generelle ferdigheter ikke utelukker hverandre, men må integreres bedre. Data fra bransjekartlegging næringsliv er ennå ikke ferdig analysert, men alt tyder på at også for denne bransjen vil praksis være hensiktsmessig både for å styrke studienes relevans og for å gjøre bransjen bedre kjent med disse studentenes kompetanse.

Siden 2006 er det opprettet 12 praksisemner som tilbys studentene på 14 ulike studietilbud. Dette er integrert studiepoenggivende praksis både på bachelor- og masternivå offentlig forvaltning og privat næringsliv, kultursektoren eller nasjonale eller internasjonale organisasjoner. Eksempler: UD ved flere norske utenriksstasjoner, Norsk-tysk handelskammer, Norsk kulturråd, VG Nett, TINE, Nordens hus i Reykjavik, Nasjonalmuseet m.m.

Studenter på HF kan også skrive sin masteroppgave i samarbeid med en ekstern oppdragsgiver gjennom [Vitenskapsbutikken](#). I løpet av de tre siste årene har HF også utviklet studietilbud laget for å møte arbeidslivets behov mer direkte. Eksempler på dette er emnetråden² [«Arbeidslivets praksiser»](#) og årsenheten [«career:Asia»](#).

«Arbeidslivets praksiser» er en samling emner som gir grunnleggende kunnskaper og ferdigheter innen økonomi, virksomhetsforståelse, prosjektarbeid og kommunikasjon og samarbeid på tvers av kompetanser i team. Formålet med dette tilbudet til bachelorstudenter, er at studentene bedre kan anvende kompetansen fra studiet når de skal ut i arbeidslivet.

Bakgrunnen for opprettelsen av tilbudet var et ønske om å gjøre bachelorgraden i språk- og områdestudier mer arbeidslivsrelevant ved å kunne tilby studentene en påbygning med praksis hvor studentene anvender språk- og kulturkunnskaper i arbeidsrelevant praksis kombinert med *management studies*. HF ønsker å utrede nærmere om flere studietilbud kan innrettes og profileres for å kunne imøtekomme behov for dobbeltkompetanse. Et fokus må være på hvilken merverdi et tilbud ved HF kan gi i forhold til andre utdanningsinstitusjoner. Vi må vurdere studietilbudenes innretning, profil, finansiering og kanskje også en større grad av spissing mot ulike målgrupper.

Vi har utviklet en god «infrastruktur» for eksternt samarbeid og gode relevanstilbud for studentene, men det gjenstår å få studentene til å ta det i bruk. Per i dag er det en for liten andel av våre studenter som benytter muligheten for å være i praksis, og vi opplever en større interesse fra arbeidslivet enn fra egne studenter. Dette vil være et viktig fokusområde framover.

¹ I 2015 ble kulturbransjen kartlagt, våren 2016 er det næringsliv og offentlig forvaltning.

² En emnetråd er en samling av emner tilbudt av ulike institutter og fakulteter, men som er knyttet til et felles tema og som tilsammen kan lage en rød tråd på tvers av program, studieretning eller emnegruppe.

Et annet satsningsområde vil være å bruke resultatene fra bransjekartleggingen for å etablere mer strukturerte arenaer for dialog mellom arbeidsliv og utdanning. Vedlikehold av eksternt samarbeid krever ressurser og det er viktig for oss at dette samarbeidet blir målrettet, og at vi samarbeider med de rette aktørene om på de riktige områdene hvor det er gjensidig interesse og behov.

Høyere inntakskrav og økt læringstrykk er spørsmål eksplisitt stilt fra departementet. Det er vårt samfunnsoppdrag å utdanne kandidater til samfunnet. Tilgjengelige statistikk i DBH kan tolkes som at våre studenter går for halv fart eller faller fra. Vi er i ferd med å undersøke dette nærmere og resultater så langt viser at de av våre bachelorstudenter som fullfører graden, gjør det på normert tid. Dette er om lag ca 30% av bachelorstudentene våre. Den største delen av frafallet skjer første studieår, så vår utfordring blir å få flere studenter til å fortsette fra første studieår og mottak og oppfølging av førsteårsstudentene er viktig. I tillegg vil rekruttering av motiverte studenter være en nøkkel for bedre gjennomføring. Mer omfattende inntakskrav og opptaksprosesser kan være en måte å sikre motivasjonen hos studenter som får opptak.

Vi har noe erfaring med programmer som har mer omfattende inntakskrav enn de andre fagene på fakultetet (eks. master i konservering) og høyere læringstrykk (eks. spesielt krevende språkfag). Her er henholdsvis opptaket og undervisningen mer ressurskrevende enn studieplassfinansieringen tilsier. Per i dag finansieres høyere læringstrykk i for eksempel konservering og japansk gjennom kryssubsidiering internt. (Vi kommer tilbake til hvordan dette skjer i praksis nedenfor). Høyere læringstrykk på flere studietilbud krever ytterligere ressurser. Det gjør også mer spesialiserte og tidkrevende opptaksrutiner for programmer som bare skal gi adgang til de aller best egnede studentene («eliteprogram med høyere inntakskrav og læringstrykk»).

Språkfag

Det hersker ingen uenighet om at språkkunnskaper er viktig for samfunnet. Svak rekruttering til fremmedspråkstudier er et spesielt problem for skoleverkets rekruttering av fremmedspråklærere. Det er også en vedvarende nasjonal bekymring knyttet til at for få lærer seg å bli flytende i et fremmedspråk ut over engelsk. For studenter som går inn i studier av språk som er fjernt fra norsk tas det ikke høyde for at det kreves lengre tid å lære slike språk. Før kvalitetsreformen ga Statens lånekasse uttelling for ett ekstra år med forkurs til de ikke-indoeuropeiske språkfagene. For å dekke samfunnets behov for flere kandidater som behersker språk av nasjonal strategisk interesse som arabisk, kinesisk og japansk flytende, bør det åpnes for et fjerde påbygningsår i bachelorgraden tilknyttet disse fagene.

Nasjonalt har det gjennom flere tiår vært igangsatt ulike tiltak for å rekruttere bedre til språkfagene, uten at dette har hatt den tilsiktede effekt. Vår bekymring for rekrutteringen forsterkes av at også frafallet ser ut til å være en del av problemet.

I et forsøk på å avhjelpe dette har fakultetet vedtatt en intern budsjettmodell der vi krysssubsidiierer mellom fagene basert på ulikt undervisningsbehov. Det medfører også at andre studietilbud er underfinansiert, noe

som kan være til hinder for ønsket læringstrykk. Språkfagene er her inndelt i tre grupper på bakgrunn av ulik vanskelighetsgrad med følgende vekting:

- A. Germanske og romanske språk vektes med faktoren 1,3
- B. Slaviske og klassiske språk vektes med faktoren 1,6
- C. Ikke indo-europeiske språk vektes med faktoren 2

HF ønsker å gi språkundervisning med tettere oppfølging av den enkelte student og mer tid til øvelse og oppfølging én til én. Siden alle fakultetets fag er plassert i den billigste kategorien studieplasser, er imidlertid en intern kryssubsidiering ikke tilstrekkelig til å kunne tilby slik undervisning.

HF i Oslo mener at humanioras arbeidslivsrelevans kan styrkes gjennom:

- At institusjonene selv utvikler kvaliteten i de enkelte studietilbud og porteføljen som helhet ved å samarbeide systematisk med arbeidsgivere og andre samfunnsaktører.
- Fortsatt arbeid ved institusjonene med å få studentene til å bruke infrastrukturen som skal gi dem bedre bevissthet om egen kompetanse og dens relevans i arbeidslivet. Et løft for studentenes økonomiske rammevilkår i nasjonal regi kan være nødvendig for å lykkes.
- En videreføring av muligheten for skjerpede karakterkrav og mulighet for motivasjonsbrev/intervju i bacheloropptaket.
- Tilrettelegging fra departementets side for et mer ressurskrevende opptak, f.eks. vil vurdering av motivasjonsbrev og intervjuer vært normale prosedyrer når de riktige kandidatene skal velges ut. Disse krever mer ressurser.
- Bedret studieplassfinansiering fra departementet, særlig for språkfag, men også for større innslag av praksis.
- Mulighet for å prøve ut et fjerde påbygningsår i bachelorgraden for spesielt krevende språkfag.

Skole og lærerutdanning

UiO er Norges største lærerutdanner. Fra tidligere kandidatundersøkelser vet vi at HF både utdanner lærere gjennom det spesialiserte lektorprogrammet og at mange tar HF-grad med etterstilt PPU.

Arbeidsgiverundersøkelser viser at arbeidsgivere (skoleledere) er spesielt fornøyd med den faglige kompetansen kandidatene fra UiO har. Den oppgraderingen av læreryrket og lærerutdanningen som har funnet sted de senere årene, gjør lektorutdanning mer fristende for både studenter og læresteder. Å utvikle et enda mer skolenært undervisningsopplegg tilpasset lektorstudenter vil kreve mer ressurser og en styrket finansiering av lektorutdanningen.

Humanioras kunnskapsområder utgjør en sentral del av grunnopplærings grunnlag og er av avgjørende betydning for realiseringen av formålet med opplæringen (jf. Opplæringsloven). Opplæringen skal bidra til å utvide elevens kjennskap til og forståelsen av den nasjonale kulturarven og vår felles internasjonale kulturtradisjon. Dette påfører universitets- og høyskolesektoren et stort ansvar i å sikre at skolefagenes kunnskapsgrunnlag bygger på et solid faglig og fagdidaktisk fundament samtidig som fornyelse og utvikling baseres på aktuell humanistisk forskning. Norsk og engelsk tilhører kjernefagene. Historie og religion er vesentlige for identitetsutvikling og for å forstå et samfunn der kulturer møtes og der mye som før var fremmed, er kommet tett innpå. Fremmedspråk – både nære, europeiske som tysk, fransk og spansk, og fjernere som arabisk og kinesisk – er nøkler til andre kulturkretsers begrepsverden og nyttige redskaper for kommunikasjon og arbeidsliv.

Norske universiteter har tradisjonelt tatt svært aktivt del i formingen av de humanistiske skolefagene i skolen. Ved HF i Oslo har vitenskapelig ansatte utdannet fremtidige adjunkter og lektorer og skrevet lærebøker for særlig videregående skole. Informasjonsstrømmen og kunnskapsoverføringen har også gått den andre veien, ved at lektorer i skolen har fått stillinger i academia.

Spesialisering og arbeidsdeling har løsnet de tidligere så tette båndene. Målsetningen om internasjonal publisering i høyt rangerte fagfelleverderte kanaler ses av flere å stå i konflikt med målsetningen om å skrive lærebøker for norsk skole. Konkurransen om universitetsstillinger er så hard at lektorer i skolen sjelden kan nå opp. Vitenskapelige ansattes kunnskap om skolehverdagen kan være begrenset til egne erfaringer som elever eller foreldre. Et spørsmål som løses forskjellig på de forskjellige institusjonene er organisering av lektorutdanningens faglig tilhørighet hos de pedagogiske fakultetene eller allmennfakultetene.

Et moderne kunnskapssamfunn er avhengig av et høyt faglig nivå på undervisningen i videregående skole. Den faglige kvaliteten har dessuten direkte relevans for universiteter og høyskoler, fordi dagens elever på studieforberedende linje er morgendagens

«Praksistoere»

- Styrker fagdidaktisk kompetanse på HF og dermed humanioras rolle som innholdsleverandør til norsk skole.
- Bidrar til fagutvikling i en retning som er mer tilpasset behovene i skolen.
- Skolekontakt som grunnlag for dialog om hva skolen forventer av oss og hva vi kan forvente av studentene som kommer derfra.
- Utgangspunkt for å undersøke universitetsskolene som struktur for å utvikle fagtilbudet vårt.
- Underutnyttet potensiale ved at alumni kan bidra til utviklingen av HF som lærerutdanner

studenter. Derfor er HF opptatt av at både ledelse og de skolerrelevante fagmiljøene i større grad enn før er i dialog med pedagogisk kompetanse og skolen selv.

HF har nylig ansatt skolelærere i bistillinger («Praksistoere») i alle sine store skolefag (norsk, engelsk, tysk, fransk, spansk og historie) for å styrke kunnskapen om og båndene til videregående skole og øke skolerrelevansen av utdanningen som tilbys lektorstudentene. Dette bidrar også med fagdidaktisk kompetanse til fakultetet som også brukes i utarbeidelsen av nye fagemner med praksis i skolen som svar på økningen av praksisperioden i ny forskriften for integrert lektorutdanning.

Vi vet at flere lærere kommer til oss for å ta ekstra emner, for eksempel for å få undervisningskompetanse i flere fag. Disse finner vi som enkeltemnestudenter, men også på årsheter eller andre studieprogram. Dette er en fordel for lærernes fagkompetanse, men en utfordring for fakultetet fordi studentene som registrerer seg som programstudenter for å ta enkeltemner vil regnes inn i frafallsstatistikken.

HF i Oslo mener at humanioras rolle i skole og lærerutdanning kan styrkes gjennom:

- At de humanistiske fakultetene selv knytter nærmere kontakter og etablerer strukturert dialog med skolen gjennom f.eks. praksistoere, universitetsskoler og andre skoleaktører.
- At de humanistiske fakultetene selv bruker kontaktene aktivt inn i utformingen av studietilbudet.
- Tilstrekkelig finansiering av lektorutdanning.

Avslutning

Vi vil igjen få takke for anledningen til å spille inn til arbeidet med humaniorameldingen. Vi ser at det er fortsatt behov for utviklingsarbeid på fakultetet, et arbeid vi i samarbeid med styre og fagmiljøer er innstilt på å utføre. Samtidig etterlyser vi både generelle rammer og konkret finansiering som sikrer kvalitet i humanistisk forskning og utdanning. Vi ser fram imot en fortsatt dialog om dette samspillet.

Med hilsen

Arne Bugge Amundsen
Dekan

Monica Bakken
Fakultetsdirektør

Dette dokumentet er godkjent elektronisk ved UiO og er derfor ikke signert.
Saksbehandler: Inger-Johanne Ullern, i.j.ullern@hf.uio.no